

Twórczość Juliana Tuwima, Bolesława Leśmiana, Władysława Broniewskiego oraz polskich futurystów

Pierwsza połowa XX wieku była w literaturze polskiej okresem wyjątkowej różnorodności. Odzyskanie przez Polskę niepodległości, rozwój miast, postęp techniczny, przemiany obyczajowe, konflikty społeczne, a następnie doświadczenie wojny sprawiły, że poeci poszukiwali nowych tematów i środków wyrazu. Nie chcieli już jedynie powtarzać wzorców przejętych z poprzednich epok. Pragnęli mówić własnym głosem o współczesnym świecie, a jednocześnie zmieniali język poezji, jej formę oraz sposób rozumienia roli artysty.

Julian Tuwim, Bolesław Leśmian, Władysław Broniewski i polscy futuryści reprezentowali cztery odmienne sposoby odnowienia literatury. Tuwim wprowadzał do poezji codzienność, miasto i język potoczny, by później zwrócić się ku satyrze społecznej oraz tradycji literackiej. Leśmian stworzył niepowtarzalny świat baśniowo-metafizyczny, w którym człowiek spotykał się z tajemnicą natury, miłości, śmierci i nieistnienia. Broniewski pojmował poezję jako czyn, wezwanie do walki oraz głos w obronie pokrzywdzonych. Futuryści natomiast najradzykalniej wystąpili przeciwko dawnym konwencjom, eksperymentując z ortografią, składnią, brzmieniem i graficznym kształtem słowa.

Julian Tuwim – poeta codzienności, języka i społecznego niepokoju

Julian Tuwim był jednym z najważniejszych poetów grupy Skamander. Skamandryci odrzucali przekonanie, że literatura musi realizować jeden ściśle określony program. Chcieli pisać

o teraźniejszości, zwyczajnym życiu, mieście, tłumie, miłości i młodości. Nie pragnęli występować wyłącznie w roli narodowych przywódców ani podejmować jedynie podniosłych tematów. Tuwim, najbardziej wyrazista osobowość tej grupy, wprowadził do poezji ogromną energię, dynamikę, potoczną mowę i bogactwo dźwięków.

W jego twórczości można wyróżnić trzy zasadnicze okresy: młodzieńczy, obejmujący mniej więcej lata 1918–1926, dojrzwały, przypadający na lata 1926–1939, oraz okres wojenny i powojenny. Podział ten nie jest całkowicie sztywny, ale pozwala zauważyć ewolucję postawy poety – od entuzjastycznego zachwytu życiem, przez krytyczną obserwację społeczeństwa, aż po emigracyjną tęsknotę za ojczyzną.

Wczesne wiersze Tuwima przepełnia witalizm, czyli pochwała siły życia, ruchu, młodości oraz biologicznej energii człowieka. Poeta zachwyca się światem nie dlatego, że jest on doskonały i uporządkowany, lecz dlatego, że nieustannie się zmienia, pulsuje i zaskakuje. Bohaterem jego utworów nie jest już wyłącznie wybitna jednostka, lecz także zwyczajny mieszkaniec miasta, uczestnik ulicznego tłumu, przechodzień lub pasażer tramwaju.

W wierszu „Do krytyków” poeta udowadnia, że tematem liryki może stać się jazda tramwajem przez wiosenne miasto. Nie potrzeba wielkich wydarzeń historycznych ani skomplikowanych rozważań filozoficznych, aby stworzyć wartościowy utwór. Wystarczy autentyczny zachwyt nad chwilą, ruchem i otaczającym człowieka życiem. Podobną radość odnajdujemy w wierszu „Życie”, którego podmiot liryczny doświadcza jedności z naturą i całym istnieniem. Jest pełen energii, ufności oraz poczucia własnej siły.

Nie wszystkie młodzieńcze utwory Tuwima mają jednak pogodny charakter. „Wiosna. Dytyramb” ukazuje miasto opanowane przez biologiczny żywioł tłumu. Wiosna nie jest tu wyłącznie łagodną porą roku, lecz siłą budzącą ludzkie instynkty. Poeta

posługuje się dosadnym słownictwem, celowo narusza zasady dobrego smaku i prowokuje odbiorców. Utwór wywołał oburzenie, ponieważ tradycyjnie piękny temat wiosny został zestawiony z fizjologią, chaosem i zachowaniem miejskiej zbiorowości. Tuwim pokazał w ten sposób, że poezja może przedstawiać również te obszary życia, które wcześniej uznawano za niegodne literatury.

Po 1926 roku jego twórczość staje się bardziej refleksyjna, krytyczna i gorzka. Wzrasta zainteresowanie problemami społecznymi oraz politycznymi. Poeta dostrzega biedę, niesprawiedliwość, militaryzm, obłudę elit i duchową pustkę mieszczaństwa. Nadal korzysta z języka potocznego, ale coraz częściej posługuje się także ironią, groteską, parodią i satyrą.

W wierszu „Mieszkańcy” przedstawił karykaturalny obraz przeciętnych mieszczan. Ich codzienność jest mechaniczna, monotonna i pozbawiona głębszego sensu. Kierują się przyzwyczajeniami, powtarzają utarte opinie, bezmyślnie czytają gazety i troszczą się przede wszystkim o zachowanie pozorów. Poeta nie okazuje im współczucia. Posługuje się ostrymi określeniami, rytmicznymi powtórzeniami i celową brutalizacją języka, aby ujawnić ich ograniczenie umysłowe i moralne. Mieszczanie są fizycznie żywi, ale wewnętrznie pozostają martwi, ponieważ utracili ciekawość świata i zdolność samodzielnego myślenia.

W „Do prostego człowieka” Tuwim występuje przeciwko wojennej propagandzie. Pokazuje, że rządzący, przemysłowcy oraz politycy potrafią posługiwać się patriotycznymi hasłami, aby skłonić zwykłych ludzi do walki w obronie cudzych interesów. Utwór ma charakter pacyfistyczny, a jego adresatem jest prosty człowiek, który nie powinien bezkrytycznie wierzyć w oficjalne wezwania. Wiersz wzbudził liczne kontrowersje, lecz stanowi ważne świadectwo nieufności poety wobec militaryzmu i manipulowania uczuciami narodowymi.

Jednym z najwybitniejszych dzieł satyrycznych Tuwima jest „Bał w Operze”. Poeta stworzył w nim groteskową wizję świata opanowanego przez pieniądź, władzę, konsumpcję oraz polityczną przemoc. Przedstawiciele elit bawią się na wystawnym balu, podczas gdy reszta społeczeństwa pracuje i cierpi. Obrazy zmieniają się szybko, jak w filmowym montażu, a rytm utworu stopniowo przyspiesza. Zabawa przekształca się w zbiorowy obłęd. Poeta ukazuje rzeczywistość, w której wszystko – polityka, uczucia, praca, a nawet człowiek – zostaje podporządkowane pieniądzwowi. W utworze można także dostrzec ostrzeżenie przed mechanizmami rodzącego się totalitaryzmu.

Drugim ważnym nurtem dojrzałej poezji Tuwima jest refleksja nad językiem i tradycją. W wierszach takich jak „Rzecz czarnolesska”, „Sitowie” czy „Słowisień” poeta zastanawia się nad istotą słowa oraz możliwością wyrażenia doświadczenia. „Rzecz czarnolesska” wskazuje na trwałą wartość tradycji Jana Kochanowskiego, rozumianej jako źródło harmonii i ładu. „Sitowie” ukazuje natomiast rozdzźwięk pomiędzy bezpośrednim przeżyciem a pracą poety, który musi zamienić żywe doświadczenie w literacką formę. W „Słowisieniu” ujawnia się niezwykła wyobraźnia językowa Tuwima. Neologizmy, rytm i brzmienie wyrazów stają się równie ważne jak ich dosłowne znaczenie.

Osobną dziedzinę twórczości Tuwima stanowią wiersze dla dzieci, takie jak „Lokomotywa”, „Ptasie radio”, „Słoń Trąbalski” czy „Rzepka”. Nie są to utwory pozbawione artystycznej wartości. Przeciwnie – ujawniają mistrzostwo rytmu, rymu, humoru, instrumentacji głoskowej i zabawy słowem.

W czasie wojny, przebywając na emigracji, Tuwim pisał poemat dygresyjny „Kwiaty polskie”. Utwór powstawał przede wszystkim w latach 1940–1944, został opublikowany po wojnie i pozostał nieukończony. Poeta połączył w nim wspomnienia dzieciństwa i młodości, obrazy łodzi, opisy przyrody, refleksje polityczne oraz wyznania patriotyczne. Swobodna kompozycja i liczne dygresje nawiązują do tradycji romantycznej. „Kwiaty polskie”

są przede wszystkim świadectwem emigracyjnej tęsknoty za krajem – nie idealnym, lecz bliskim dzięki językowi, wspomnieniom i osobistym doświadczeniom.

Bolesław Leśmian – twórca baśniowej metafizyki

Bolesław Leśmian zajmuje w polskiej poezji miejsce całkowicie odrębne. Nie można go jednoznacznie przypisać do żadnej grupy literackiej. Stworzył własny świat poetycki, własną filozofię oraz rozpoznawalny język. Jego twórczość łączy inspiracje ludowe i baśniowe z refleksją nad istnieniem, śmiercią, Bogiem, naturą i ludzkim pragnieniem przekraczania własnych ograniczeń.

Ważną inspiracją dla Leśmiana była filozofia Henriego Bergsona, zwłaszcza koncepcja pędu życiowego. Świat w jego wierszach nie jest czymś nieruchomym i raz na zawsze ukształtowanym. Wszystko nieustannie się staje, zmienia, zanika i ponownie powstaje. Przyroda nie jest jedynie pięknym tłem dla ludzkich przeżyć. Stanowi samodzielny, dynamiczny byt, często bardziej tajemniczy i potężniejszy od człowieka. Ludzie, rośliny, zwierzęta oraz fantastyczne stworzenia należą do jednej rzeczywistości, w której granice pomiędzy materią i duchem bywają płynne.

Cechą szczególną poezji Leśmiana są neologizmy, nazywane leśmianizmami. Poeta tworzył nowe słowa, ponieważ język codzienny wydawał mu się niewystarczający do opisu zjawisk istniejących na granicy bytu i niebytu. Chętnie posługiwał się przedrostkami „bez-”, „nie-” i „niedo-”, tworzył czasowniki oznaczające ruch oraz przemianę, a abstrakcyjnym pojęciom nadawał materialny kształt. Jego język jest jednocześnie konkretny, zmysłowy i metafizyczny.

Jednym z najbardziej znanych utworów Leśmiana jest „Dusiołek”. Bohater wiersza, wiejski wędrowiec Bajdała, zasypia podczas

drogi i zostaje zaatakowany przez fantastyczną istotę, która przygniata go we śnie. Sytuacja ma charakter groteskowy i humorystyczny, ale prowadzi do poważnego pytania. Bajdała zwraca się do Boga z pretensją, pytając, po co stworzył tak odrażającego i szkodliwego potwora. Dusiołek może symbolizować lęk, koszmar, zło oraz ciężar psychiczny towarzyszący człowiekowi. Wiersz stawia więc pytanie o odpowiedzialność Stwórcy za niedoskonałość świata.

W balladzie „Dziewczyna” dwunastu braci słyszy zza muru głos tajemniczej dziewczyny. Próbują rozbić przeszkodę, lecz umierają z wysiłku. Ich dzieło kontynuują cienie, a następnie same młoty. Kiedy mur wreszcie upada, okazuje się, że po drugiej stronie nikogo nie ma. Dziewczyna istniała jedynie jako głos i przedmiot pragnienia. Utwór można odczytać jako opowieść o ludzkim dążeniu do poznania tajemnicy istnienia. Cel może okazać się złudzeniem, ale podejmowany wysiłek nie jest całkowicie bezwartościowy. To właśnie pragnienie przekraczania granic świadczy o sile i godności człowieka.

W erotyku „W malinowym chruśniaku” przyroda staje się aktywnym uczestnikiem miłosnego spotkania. Maliny, liście, pajęczyny, owady i przeświecone słońcem zarośla tworzą przestrzeń intymności. Uczucie nie zostaje nazwane wprost, lecz wyraża się przez gesty, zapachy, smaki i dotyk. Natura nie jest wyidealizowana – pojawiają się w niej szczegóły niedoskonałości i rozkładu – jednak właśnie dzięki temu obraz miłości staje się bardziej zmysłowy i prawdziwy.

W „Urszuli Kochanowskiej” Leśmian nawiązuje do „Trenów” Jana Kochanowskiego. Zmarła Urszulka trafia do nieba, lecz prosi Boga, aby stworzył dla niej dom przypominający rodzinny Czarnolas. Nawet doskonałość nieba nie potrafi zastąpić jej obecności rodziców. Utwór ukazuje siłę ziemskich uczuć i sugeruje, że człowiek nie zawsze pragnie abstrakcyjnej wieczności – często bardziej potrzebuje bliskości znanych osób i miejsc.

Leśmian pisał również prozę baśniową. „Przygody Sindbada Żeglarza” są oryginalnym przetworzeniem opowieści orientalnych, pełnym humoru, fantastyki i poetyckiej wyobraźni. Cała jego twórczość jest próbą dotarcia do tajemnicy istnienia, ale nie przynosi jednoznacznych odpowiedzi. Człowiek pozostaje istotą śmiertelną i niedoskonałą, a zarazem niezwykłą, ponieważ mimo świadomości klęski wciąż kocha, tworzy, wędruje i poszukuje.

Władysław Broniewski – poezja walki, patriotyzmu i osobistego cierpienia

Władysław Broniewski łączył tradycję polskiej poezji romantycznej z tematyką rewolucyjną, społeczną i patriotyczną. Jego utwory są komunikatywne, rytmiczne, pełne emocji, apostrof oraz bezpośrednich wezwań. Poeta często korzystał z formy pieśni, hymnu, elegii i manifestu. Poezję rozumiał jako czyn oraz zobowiązanie wobec społeczeństwa.

W dwudziestoleciu międzywojennym Broniewski występował przede wszystkim jako poeta lewicowy, solidaryzujący się z robotnikami, bezrobotnymi i ludźmi żyjącymi w biedzie. Wraz ze Stanisławem Ryszardem Standem i Witoldem Wandurskim wydał tom „Trzy salwy”, będący manifestem poezji rewolucyjnej. Nie oznacza to jednak, że całkowicie odrzucił romantyzm. Przeciwnie – kontynuował jego nurt tyrtejski i prometejski, przekonanie o szczególnej misji poety oraz konieczności walki w imię wolności i sprawiedliwości.

Programowy charakter ma wiersz „Poezja”. Broniewski przeciwstawia się w nim literaturze usypiającej, dekoracyjnej i oderwanej od życia. Nie wystarcza mu subtelne piękno ani sentymentalny nastrój. Domaga się słowa, które będzie oddziaływało na ludzi, budziło ich świadomość i wzywało do działania. Poezja ma uczestniczyć w życiu społecznym, mówić o

cierpieniu i pomagać w walce z niesprawiedliwością.

W utworach takich jak „Zagłębie Dąbrowskie” czy „Elegia o śmierci Ludwika Waryńskiego” poeta ukazuje ludzi poddanych ostatecznej próbie. Bohaterem staje się robotnik, rewolucjonista albo więzień gotowy ponieść ofiarę w obronie swoich przekonań. Broniewski chętnie posługuje się patosem, ale jego styl pozostaje zrozumiały. Regularny rytm i wyraziste rymy nadają utworom charakter pieśni, którą może powtarzać zbiorowość.

Po wybuchu II wojny światowej w twórczości Broniewskiego szczególne znaczenie uzyskała poezja patriotyczna. Wiersz „Bagnet na broń” jest bezpośrednim wezwaniem do obrony ojczyzny. Poeta nie dzieli społeczeństwa według poglądów politycznych, lecz przypomina, że w chwili zagrożenia wspólnym obowiązkiem staje się walka o Polskę. Z kolei „Żołnierz polski” ukazuje dramat klęski wrześniowej. Nie jest to pieśń triumfalna, lecz pełen współczucia obraz pokonanego żołnierza, który wraca z pola walki. Patriotyzm Broniewskiego nie ogranicza się więc do bohaterskich deklaracji – obejmuje również gorycz przegranej, samotność i poczucie bezsilności.

W wierszu „Ballady i romanse” poeta opisał śmierć żydowskiej dziewczynki Ryfki. Tytuł nawiązuje do Mickiewicza, lecz romantyczna cudowność zostaje zastąpiona rzeczywistością Zagłady. Niewinne dziecko ginie w świecie, w którym zbrodnia stała się codziennością. Broniewski wykorzystuje prostotę ballady, aby wyrazić sprzeciw wobec przemocy i upamiętnić ofiarę.

Twórczości Broniewskiego nie można jednak ograniczyć do poezji politycznej. Ważne miejsce zajmuje w niej liryka osobista, szczególnie cykl „Anka”, napisany po śmierci córki poety. Wiersze te są przejmującym zapisem ojcowskiego bólu, rozpacz i niemożności pogodzenia się ze stratą. Nie ma w nich rewolucyjnych haseł ani publicznego patosu. Pozostaje samotny człowiek próbujący wyrazić cierpienie. Cykl ten pokazuje, że

Broniewski był nie tylko poetą walki, lecz także artystą zdolnym do niezwykle szczerego przedstawienia osobistego dramatu.

Futuryści – bunt przeciwko tradycji i eksperyment językowy

Futuryzm narodził się we Włoszech, a następnie rozwinął się między innymi w Rosji. Jego przedstawiciele fascynowali się przyszłością, szybkością, maszyną, miastem i nowoczesną cywilizacją. Programowo odrzucali kult przeszłości, występowali przeciwko muzeom, bibliotekom oraz tradycyjnym autorytetom. Uważali, że nowa epoka potrzebuje całkowicie nowej sztuki.

Największa aktywność polskich futurystów przypadała na lata 1918–1923. W Warszawie działali przede wszystkim Anatol Stern i Aleksander Wat, natomiast w Krakowie Bruno Jasieński, Stanisław Młodożeniec oraz Tytus Czyżewski. Za prekursora tego nurtu uznaje się także Jerzego Jankowskiego. Futuryści publikowali manifesty i jednodniówki, organizowali hałaśliwe spotkania autorskie oraz celowo prowokowali publiczność. Skandal traktowali jako sposób walki z przyzwyczajeniami odbiorców.

Tematem ich utworów była nowoczesność: samochody, tramwaje, fabryki, samoloty, tłum, reklama, kino, ruch uliczny i przyspieszone tempo życia. Interesowała ich jednak nie tylko technika, lecz również ludzkie ciało, codzienność, rewolucja obyczajowa, materialność świata oraz sam proces powstawania języka. Polski futuryzm nie był prostym naśladownictwem włoskiego. Rozwijał się w kraju znacznie słabiej uprzemysłowionym, dlatego fascynacja maszyną łączyła się czasem z ludowością i tematyką społeczną.

Futuryści chcieli zmienić nie tylko treść poezji, ale również jej zapis. Proponowali uproszczenie ortografii i zbliżenie

pisowni do wymowy. Rezygnowali z interpunkcji, rozbijali składnię, tworzyli neologizmy, wykorzystywali onomatopeje oraz nietypowy układ graficzny tekstu. Litery i wyrazy miały działać na odbiorcę także swym wyglądem i brzmieniem. Słowo przestawało być wyłącznie przezroczystym nośnikiem znaczenia, a stawało się tworzywem artystycznym.

W wierszu „But w butonierce” Bruno Jasieński kreuje postać młodego, pewnego siebie poety, który ostentacyjnie odrzuca dawne autorytety. Utwór ma szybki rytm i prowokacyjny charakter. Młodość, ruch oraz poczucie własnej wyjątkowości stają się symbolami nowej sztuki. Stanisław Młodożeńec w swoich eksperymentach wykorzystywał skróty, dźwięki i język przypominający rytm nowoczesnego miasta. Tytus Czyżewski łączył fascynację maszyną z zainteresowaniem folklorem i sztuką ludową, natomiast Aleksander Wat tworzył utwory oparte na językowym absurdzie, swobodnych skojarzeniach i rozbijaniu logicznego porządku wypowiedzi.

Futuryzm jako zorganizowany ruch istniał krótko, lecz jego wpływ na polską literaturę okazał się trwały. Futuryści poszerzyli granice tego, co mogło stać się tematem poezji, zwrócili uwagę na dźwiękową i graficzną stronę języka oraz przygotowali grunt pod późniejsze eksperymenty awangardowe i lingwistyczne.

Twórczość Tuwima, Leśmiana, Broniewskiego i futurystów pokazuje, jak wiele różnych dróg mogła obrać poezja pierwszej połowy XX wieku. Tuwim demokratyzował lirykę, wprowadzając do niej zwyczajne życie, miasto i potoczną mowę, a następnie rozwijał satyrę społeczną i dialog z tradycją. Leśmian stworzył autonomiczny świat baśniowej metafizyki i niepowtarzalny język służący opisywaniu tajemnicy istnienia. Broniewski przywrócił poezji rolę obywatelską i tyrtejską, nie rezygnując przy tym z wyrażania osobistego bólu. Futuryści natomiast przeprowadzili najbardziej radykalny eksperyment, podważając dotychczasowe zasady tworzenia i odbioru literatury.

Różnił ich przede wszystkim stosunek do tradycji. Futuryści chcieli ją zdecydowanie odrzucić. Młody Tuwim buntował się przeciwko dawnym konwencjom, lecz z czasem coraz wyraźniej zwracał się ku Kochanowskiemu, Horacemu i romantykom. Broniewski unowocześniał romantyczny model poety zaangażowanego, a Leśmian wykorzystywał folklor, baśń i balladę, aby stworzyć całkowicie oryginalną wizję człowieka. Wszystkich łączyło jednak przekonanie, że poezja musi być żywa, twórcza i zdolna do wyrażenia doświadczeń współczesnego człowieka. Dzięki ich działalności polska literatura wzbogaciła się o nowe tematy, nowy język oraz nowe sposoby rozumienia zadań poety.

Jeśli szukacie pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebujecie korepetycji, konsultacji to polecamy stronę [pisanie prac](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac - oczywiście tylko w granicach prawa.